

Búcsú Beke Györgytől

Kárpátalján, a Magyar Kultúra ünnepe előtt ért el Beke György váratlan halálának híre. Hosszú évek óta súlyos betegséggel küzdött, de hozzászoktatott bennünket: barátait ahhoz, hogy mindig győzelmesen tudott szembeszállni sorsának megpróbáltatásaival. Mindazzal, amit a bukaresti hatalom részéről annak idején el kellett szenvednie és mindazzal, amit az irodalmi életben is el kellett viselnie. Mindig csodálattal figyeltem hatalmas munkabírását, kifogyhatatlan vállalkozókedvét, amely sohasem torpant meg a szinte megoldhatatlannak tetsző feladatok előtt. Számomra annak az erdélyi magyar helytállásnak a korunkbeli példaembere volt, amelyet korábban Mikó Imre, Orbán Balázs, Kós Károly, Reményik Sándor, Tamási Áron képviselt.

A barátom volt. Több mint negyven esztendeje ismerkedtem össze vele, emlékezetem szerint a Széchényi Könyvtár olvasótermében, egy közös barátunk mutatott be egymásnak bennünket. Barátságot azonban Bukarestben kötöttünk 1969 januárjában, midőn egy akadémiai ösztöndíj jóvoltából először jártam Romániában, Erdélyben: Bukarestben, Brassóban, Marosvásárhelyen és Kolozsváron. Beke György egy kicsiny panellakásban lakott, rengeteg könyv között, a feladatok sűrűjében, hiszen már akkor is ő volt az erdélyi magyar szellem egyik mindenese. Gyorsan kopogó írógépből szinte kirepültek a sűrűn teleírott papírosok: regények, elbeszélések, műfordítások, történeti és irodalmi tanulmányok, riportok, publicisztikai írások, közel hetven kötet. Bennük az erdélyi magyarság társadalma és kultúrája, múltja és jelene. Valóságos erdélyi magyar enciklopédia – ebben csak az általa is mesterének választott Orbán Balázs életműve vetekedhetne veled. Beke György könyveiből rekonstruálni lehetne, hogy miként élt és küzdött Erdély magyarsága a huszadik század végén, a huszonegyedik század elején.

Ebben a gazdag és hiteles személyes könyvtárban kiemelkedő szerepet kap a *Barangolások Erdélyben* című, tíz kötetre tervezett riportsorozat, amelynek a minap vehettük kezünkbe a nyolcadik kötetét. Elődjének, az ugyancsak nagyszabásúra tervezett riportsorozatnak, amelynek első kötete *Szilágysági hepehupa* címmel 1975-ben került az olvasó elé, öt kötet megjelenése után, a nyolcvanas évek közepén, meg kellett szünnie. A bukaresti hatalom egyszerűen nem tudta elviselni a szociográfus igazságát, amely nem ismerte a súlyos tapasztalatok megszépítését, és a szociográfus nézőpontját, amelyből csakis a valóságra nyílik látás. Beke Györgyöt ezt követve hallgatásra ítélte a zsarnokság, félelmek közé taszították, kampányokat szerveztek ellene – végül is el kellett menekülnie abból a kolozsvári házból, amelyet annyi szeretettel épített fel és rendezett be az erdélyi szellemiség termékeny műhelyének.

A *Barangolások* Orbán Balázusra emlékeztető hittel és buzgalommal fedezte fel Erdély magyarjainak életét, de nem csak az övékét, a románokét, a németekét is. Az az erdélyi kép, hadd mondjam így: az a „transzilvánista látomás” bontakozott ki lapjain, amely Kós Károly, Tamási Áron és Sütő András írásaiból ismerős. Valamikor, a kilencvenes évek elején, midőn még abban reménykedtünk, hogy a romániai politikai fordulat jótékonyan

fogja átalakítani a kisebbségi sorsot, Illyefalváról, ahol Kató Béla nagytitiszteletű úr pompás konferencia-központjában egy tanácskozás előadója voltam, átautóztam Uzonba, hogy Beke Györggyel együtt térjek haza Budapestre. A falu központjában megszólítottam egy idős nénit: „Nem tudja, merre lakik Beke György?” Kiült a mosoly az arcára: „Hogyne tudnám: ő a mi költőnk.”

Valóban, Beke György nem csupán riportere, szociográfusa, elbeszélője volt az erdélyi magyarság életének: gondjainak és reményeinek, hanem „költője” is. Költője, akit magasra emel a bizakodás és porba sújt a gonosz tapasztalat, aki nem pusztán az újságíró, a tudós, a regényíró tárgyilagosságával mutatja be népének életét, hanem valósággal lírai azonosulással – együtt örül és együtt szenved vele. *Magunk keresése* – ez volt egy korai riportkönyvének a címe, és igen, ennek a közösségi vállalkozásnak a szelleme és az erkölcsé, a politikuma és a poézise hatotta át egész munkásságát. Az erdélyi magyarság sorsát és küzdelmeit ő állította, mondhatnám így is: példaként a huszadik és huszonegyedik század magyarsága elé.

Hadd térjek vissza egy pillanatra ama közel négy évtizeddel ezelőtti bukaresti látogatás emlékeire. Hideg volt akkor Bukarestben a január, óriási a hó. Vacsorára voltam hivatalos Bekékéhez, Joli csinos fiatalasszony, Misi még gyerek. Sokáig maradtam, kükkülei bort ittunk, későn, éjfél felé indultam haza a szállóba, jó messze, az Északi Pályaudvar közelébe. Beke György elkísért. Baktattunk a bukaresti éjszakában, apró utcácskákban, széles sugárutakon, néha elhúzott mellettünk egy kései trolibusz. Közben folytatódott a meleg szobában, vacsora és bor mellett kezdett beszélgetés. Gyuri riportútjairól mesélt, rengeteget utazott, járta Erdélyt és a Regátot, kereste a magyar szót, ismerkedett, barátkozott. Nem hinném, hogy akadt széles Romániában még egy magyar író, akinek annyi személyes ismerőse, jóbarátja lett volna, mint neki. Miniszter, akadémikus, főszerkesztő, költő, mérnök, kórházigazgató főorvos, szövetkezeti elnök, falusi tanító, ingázó munkás, birkapásztor – mindez maga is valamiféle szociográfiai teljességet alkotott. Beszélgettünk, és a történetek, események, emberi arcok háttérben kirajzolódott az erdélyi, romániai magyarság sorsa. Akár egykor Dsida Jenő hatalmas költeményében: a *Psalmus hungaricus*ban. Amit Beke György ránk hagyott, könyvtárrá való művében, az is a „magyar zsoltár” egy változata: a valóságról beszél, egyszersmind a valóság fölé emelkedik, talán, hogy népe érdekében az Urat szólítsa meg. Most már barátom, barátunk: Beke György is ott van ezen a magaslaton, mint az Isten riportere és szociográfusa. Fáj búcsút venni tőle, hiszen távozása váratlan volt, néhány hónappal nyolcvanadik születésnapja előtt. Születésnapra készültünk, nem temetésre, és most mégis itt kell állnunk a ravatal előtt, ahonnan Beke György hamvai elindulnak haza, Uzonba. Isten veled, drága barátom, nyugodjál békében, örökséggel, és emléked maradjon velünk.

(Elhangzott a Farkasréti temetőben a búcsúztatáson 2007. február 1-jén.)

Pomogáts Béla